

Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Byd-eang

Mae Climate Cymru, mudiad gweithgar o 380 o sefydliadau amrywiol o bob rhan o gymdeithas Cymru sy'n rhannu awydd am weithredu brys a theg i fynd i'r afael ag argyfyngau hinsawdd a natur, wedi lansio ei weithgor Cyfiawnder Hinsawdd Fyd-eang yn ystod Wythnos Hinsawdd Cymru ym mis Tachwedd 2024 gyda Digwyddiad Panel (Cod pas: D2@KFp3h), yn cynnal arbenigwyr o De'r Byd.

Nod y Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Byd-eang

- uno sefydliadau, grwpiau ac unigolion amrywiol sy'n angerddol am gyfiawnder hinsawdd byd-eang,
- sicrhau bod lleisiau amrywiol, yn enwedig o De'r Byd, yn cael eu cynrychioli a'u clywed,
- i gyflymu cydweithredu dros gyfiawnder hinsawdd fyd-eang yng Nghymru a thu hwnt.

Mae'r Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Fyd-eang wedi datblygu papur cydweithredol, sy'n nodi 4 blaenoriaeth i osod cyfiawnder hinsawdd fyd-eang a thegwch ar draws pob polisi cyhoeddus ac mae'n **galw ar Lywodraeth Cymru i hyrwyddo:**

- Gweithredu Hinsawdd
- Hawliau Dynol
- Colled a Difrod
- Dinasyddiaeth Fyd-eang

Cenedl fach, effaith fyd-eang

Cenedl fach yw Cymru, ond mae ei photensial i ddylanwadu ar gyfiawnder hinsawdd fyd-eang a thegwch yn sylweddol. Mae ei harweinyddiaeth mewn mentrau fel Masnach Deg, Noddfa, gwrth-hiliaeth, a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol wedi ysbrydoli eraill i gymryd camau tebyg. Rydym yn annog Llywodraeth Cymru i ymgorffori cyfiawnder a thegwch byd-eang ar draws pob cynllun gweithredu a pholisi.

Mae'r rhai mwyaf agored i niwed - pobl o liw, menywod, Pobl Gynhenid, LGBTQi+, pobl anabl, a'r henoed - yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan newid yn yr hinsawdd. Mae'r Mynegai Risg Hinsawdd Fyd-eang yn dangos mai'r gwledydd sy'n cyfrannu lleiaf at allyriadau byd-eang yw'r rhai sydd fwyaf agored i effeithiau newid yn yr hinsawdd yn aml. Mae'r annhegwch hwn yn tanlinellu'r angen dybryd am gyfiawnder hinsawdd, wrth i gymunedau yn De'r Byd yn ddiodesdef canlyniadau argyfwng na wnaethant ei achosi.

Wrth i Gymru ymdrechu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd, mae'n hanfodol inni gynnal a hyrwyddo hawliau dynol a chydymffurfio â 17 Nod Datblygu Cynaliadwy (SDGs) y Cenhedloedd Unedig.

Rhaid i'n gweithredoedd i frwydro yn erbyn newid yn yr hinsawdd fod yn gyfiawn, yn deg, ac yn gyson â chyfraith hawliau dynol rhyngwladol. Mae lliniaru hinsawdd nid yn unig yn fater o gyfrifoldeb amgylcheddol ond mae hefyd yn allweddol i wireddu hawliau dynol yn fyd-eang, gan sicrhau nad yw'r rhai mwyaf agored i niwed yn cael eu gadael hyd yn oed ymhellach ar ôl.

Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Byd-eang - Papur

Fel rhan o'n hymrwymiad i ddod yn Gymru Wrth-hiliol, rhaid inni **gydnabod ein hetifeddiaeth hanesyddol o wladychiaeth**, sydd wedi cyfrannu at anghydraddoldebau byd-eang a diraddio amgylcheddol. Mae angen cydnabod hyn a'i gynnwys fel rhan allweddol o unrhyw sgwrs am gyfiawnder hinsawdd a phontio cyfiawn.

Mae ieuencid, yn enwedig y rhai o gefndiroedd difreintiedig, yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan newid yn yr hinsawdd, ac eto mae eu lleisiau yn aml yn cael eu cau allan rhag gwneud penderfyniadau. Mae cynnwys pobl ifanc mewn trafodaethau polisi yn sicrhau bod atebion hinsawdd yn gynaliadwy ac yn pontio'r cenedlaethau.

Wedi'i harwain gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, gall Cymru arwain drwy esiampl wrth hyrwyddo cyfiawnder a chyfiawnder hinsawdd fyd-eang, gan sicrhau bod camau gweithredu heddiw o fudd i bawb, heb beryglu llesiant cenedlaethau'r dyfodol.

Rydym yn annog Llywodraeth Cymru i osod cyfiawnder hinsawdd fyd-eang a thegwch wrth galon pob polisi cyhoeddus, gan gynnwys hinsawdd, caffael, masnach, ffermio, pensiwn ac addysg.

1) Hyrwyddwr Gweithredu Hinsawdd

Mae angen trawsnewidiad brys a theg arnom i sero net. Rhaid i Gymru lywio'r cyfnod pontio hwn mewn ffordd gyfiawn a theg, gan ystyried amrywiaeth lleisiau ac anghenion pobl Cymru a'r rhai mwyaf agored i niwed ledled y byd. Rhaid inni barhau i weithredu'n fwy manwl a chyflym tuag at y nod o Sero Net drwy ddileu rhwystrau i ddatgarboneiddio a chyflawni camau ymarferol cyflymach. Mae cynlluniau ardal cydgysylltiedig i ysgogi datgarboneiddio cymdeithas gyfan yn hanfodol i Gymru gyrraedd ei thargedau lleihau allyriadau carbon.

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

- Mabwysiadu argymhellion Grwpiau Her 2035 Sero Net Cymru yn llawn
- Rhoi cyfrif am allyriadau defnydd Cymru a chymryd camau i'w lleihau
- Cefnogi'r Cytundeb Atal Tanwydd Ffossil
- Sicrhau nad oes mwy o lo yn cael ei echdynnu o Gymru drwy gau'r bylchau 'amgylchiadau eithriadol' sy'n cael eu hecsbloetio ar hyn o bryd gan y diwydiant glo
- Cydymffurfio â Nod Datblygu Cynaliadwy 13
- Gwneud Cymru'r Genedl Ras i Sero gyntaf i ddatgloi gweithredu hinsawdd effeithiol, deg ac wedi'i arwain gan y gymuned ar draws cymdeithas Cymru i leihau ein heffaith fyd-eang yn gyflym

2) Hyrwyddwr Hawliau Dynol

Mae hawliau dynol wrth wraidd y frwydr dros gyfiawnder hinsawdd. Mae newid yn yr hinsawdd yn effeithio nid yn unig ar yr amgylchedd ond hefyd ar hawliau sylfaenol pobl i fywyd, iechyd,

Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Byd-eang - Papur

bwyd, dŵr a thai. Wrth i Gymru ymdrechu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd, mae'n hanfodol amddiffyn a hyrwyddo hawliau dynol, gan sicrhau bod pob cam gweithredu i frwydro yn erbyn newid yn yr hinsawdd yn gyfiawn, yn deg, ac yn unol â safonau rhyngwladol.

Adroddiad JNCC 743 a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn dangos bod ardal dramor yn agos at hanner maint Cymru yn cael ei defnyddio i dyfu nwyddau a fewnforir yma (gan gynnwys olew palmwydd, soi, coco). Mae'r mewnforion hyn yn gyrru datgoedwigo a cham-drin hawliau dynol dramor, gan gynnwys cam-drin hawliau Pobl Gynhenid, llafur plant a llafur gorfodol. Gall caffael cyhoeddus chwarae rhan allweddol wrth sicrhau bod cadwyni cyflenwi yn deg, yn foesebol ac yn gynaliadwy ac yn brwydro yn erbyn datgoedwigo a chamfanteisio dynol.

Fel cenedl sy'n gyfrifol ar lefel byd-eang mae angen inni edrych y tu hwnt i Gymru a lleihau'r ddibyniaeth ar fewnforio nwyddau anghynaliadwy. Bob blwyddyn mae 94,600 hectar yn cael ei ddefnyddio dramor i gynhyrchu soi i Gymru. Mae bron i 80% o'r soi a fewnforir yn cael ei ddefnyddio i fwydo da byw Cymreig yn ôl Adroddiad Cymru a Chyfrifoldeb Byd-eang. Gall y Cynllun Ffermio Cynaliadwy chwarae rhan allweddol wrth fynd i'r afael â'r mater hwn.

Mae cronfeydd pensiwn sector cyhoeddus Cymru yn ariannu ehangu echdynnu tanwydd ffosil, ysgogi datgoedwigo ac ehangu'r diwydiant arfau – gan ysgogi newid hinsawdd. Mae gan Bartneriaeth Cronfa Bensiwn Cymru (WPP) o leiaf £227.9M wedi'i fuddsoddi mewn cwmnïau tanwydd ffosil ac mae £1.8 biliwn ar draws PPC mewn perygl mawr o ariannu datgoedwigo. Mae buddsoddi mewn tanwydd ffosil yn golygu bod pensiynau'r sector cyhoeddus yn agored i risgiau ariannol asedau segur wrth i'r byd bontio oddi wrth ddiwydiannau dinistriol.

Mae angen i Gymru newid yr hyn y mae'n ei brynu, ei ddefnyddio, a buddsoddi ynddo.

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

- Datblygu a gweithredu cynllun i leihau ôl troed byd-eang Cymru gan 30% cyn 2035
- Sicrhau bod y canllawiau statudol ar gyfer Deddf Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus (Cymru) yn cynnwys safonau cadarn i hyrwyddo cyfrifoldeb byd-eang ac arferion caffael moesebol sy'n cynnal hawliau dynol a safonau amgylcheddol megis arferion di-goedwigo. Byddai hyn yn golygu mabwysiadu Egwyddorion Arweiniol y Cenhedloedd Unedig ar Fusnes a Hawliau Dynol.
- Sicrhau bod Llywodraeth y DU yn cynnal asesiadau cadarn o'r effaith ar hawliau dynol a chydraddoldeb ar gyfer polisiau masnach bresennol a rhai sy'n dod i'r amlwg
- Deddfu o fewn y Cynllun Ffermio Cynaliadwy i leihau mewnforion nwyddau anghynaliadwy (fel soi i borthi da byw) yn sylweddol o fewn y sector amaethyddol i atal datgoedwigo pellach a cholli bioamrywiaeth dramor
- Gweithio gyda Phartneriaeth Cronfa Bensiwn Cymru i ddod ag amserlen well ymlaen a dargyfeirio o arfau, tanwyddau ffosil a datgoedwigo erbyn 2030
- Lobïo Llywodraeth y DU i ddiwygio cyfraith pensiynau'r DU gan sicrhau bod buddsoddiadau cronfa pensiwn yn cyd-fynd ag arferion moesebol a chyfeillgar i'r hinsawdd
- Mabwysiadu argymhellion yr adroddiad 'Cryfhau a hyrwyddo cydraddoldeb a hawliau dynol yng Nghymru' a Grŵp Cynghori Hawliau Dynol Llywodraeth Cymru i wneud hawliau dynol rhyngwladol yn rhan o gyfraith Cymru. Dylid gwreiddio hawliau dynol ym

Grŵp Cyfiawnder Hinsawdd Byd-eang - Papur

mhob proses cynllunio strategol a pholisi. Dylai Llywodraeth Cymru ddarparu canllawiau cryfach ar y berthynas rhwng cydraddoldeb a hawliau dynol.

- Lobïo Llywodraeth y DU i wrthdroi deddfau a osodwyd ar brotestio yn y DU. Mae'r hawl i brotestio yn gonglfaen sylfaenol unrhyw gymdeithas ddemocrataidd ac wedi bod yn sbardun i gynnydd ar gyfer rhyddid a rhyddid dynol. Mae cyfyngiadau diweddar ar brotestio yn y DU yn bygwth yr hawl hon, gan gyfyngu ar allu dinasyddion i eiriol dros weithredu hinsawdd a chyfiawnder.

3) Hyrwyddo Colled a Difrod

Mae newid yn yr hinsawdd yn effeithio ar bawb, ond nid yw pawb yn cael ei effeithio'n gyfartal. Mae cymunedau sydd wedi cyfrannu lleiaf at yr argyfwng hinsawdd, yn enwedig y rhai yn De'r Byd, eisoes yn profi ei effeithiau mwyaf dinistriol. Mae'r rhain yn cynnwys digwyddiadau tywydd eithafol, codiad yn lefel y môr, sychder, a llifogydd sy'n arwain at golled a difrod sylweddol. Mae gan genhedloedd diwydiannol cynnar, fel y prif gyfranwyr at allyriadau byd-eang, gyfrifoldeb hanesyddol i gefnogi'r cymunedau hynny sydd ar flaen y gad yn yr hinsawdd yn chwalu. Amcangyfrifir y gallai gwledydd mwyaf bregus y byd brofi colledion economaidd cronol o \$400 biliwn yn flynyddol erbyn 2030 oherwydd effeithiau newid hinsawdd. Ar gyfartaledd, mae llywodraethau Affrica yn gwario saith gwaith yn fwy ar daliadau dyled allanol nag ar fesurau i addasu i newid yn yr hinsawdd.

Rhaid i Lywodraeth Cymru ddangos arweiniad wrth hyrwyddo Colled a Difrod, yn y DU ac yn fyd-eang, gan eiriol dros atebion teg ac iawndal digonol i gymunedau yr effeithir arnynt.

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

- Sefydlu Cronfa Colled a Difrod Cymru i ddarparu cymorth ariannol cyflym ac uniongyrchol i'r cymunedau rheng flaen yr effeithir arnynt fwyaf gan effeithiau hinsawdd
- Lobïo Llywodraeth y DU i fod yn eiriolwr byd-eang dros golled a difrod teg ac ymrwymo cyfran deg o gyllid y DU i'w chefnogi. Mae hyn yn cynnwys lobïo dros sefydlu mecanwaith ariannu rhyngwladol cadarn ar gyfer Colled a Difrod, ar wahân i ffrydiau cyllid hinsawdd bresennol, gan sicrhau ei fod yn hygyrch i'r gwledydd mwyaf agored i niwed.
- Galw ar lywodraeth y DU i weithredu trethi ar elw tanwydd ffosil i ariannu ymdrechion byd-eang i addasu a lliniaru hinsawdd
- Galw ar Lywodraeth y DU i gyflwyno deddfwriaeth i gefnogi rhyddhad dyled i wledydd incwm is a allai alluogi llywodraethau i fynd i'r afael yn well ag anghenion sylfaenol eu pobl ac ymateb i'r argyfwng hinsawdd
- Eirioli'n fyd-eang dros gyllid colled a difrod teg, gan sicrhau mai grantiau, nid BENTHYCIADAU, sy'n ffurfio'r rhan fwyaf o fecanweithiau cymorth
- Eiriolwr ar gyfer Llywodraeth y DU i chwarae ei rhan wrth lunio cytundeb byd-eang newydd ar wneud benthyca yn fwy cyfrifol ac yn fwy cynaliadwy

4) Hyrwyddo Dinasyddiaeth Fyd-eang

Mae angen i addysg hinsawdd gynnwys dealltwriaeth ehangach o ddinasyddiaeth fyd-eang, fel y gall dysgwyr ddeall y ffactorau sy'n cydgysylltu â hinsawdd megis anghydraddoldeb a thlodi. Rhaid i Lywodraeth Cymru arwain pobl Cymru i feithrin gwell dealltwriaeth o'n gorffennol trefedigaethol a rôl hiliaeth systematig yn yr argyfyngau hinsawdd ac ecolegol presennol. Mae addysg dinasyddiaeth fyd-eang yn cymryd agwedd gadarnhaol, gan osgoi eco-bryder, gan bwysleisio pwysigrwydd cydweithio tuag at nod cyffredin. Cefnogi dysgwyr i ddeall y gallant gael effaith gadarnhaol yn y byd. Rydym am i bobl symud oddi wrth fod yn ddefnyddwyr goddefol i fod yn ddinasyddion gweithredol Cymru a'r byd.

Rydym yn galw ar Lywodraeth Cymru i:

- Ymgorffori cymwyseddau dinasyddiaeth fyd-eang gynhwysfawr (gwybodaeth, sgiliau a gwerthoedd) mewn dysgu gydol oes ar draws holl gyrff cyhoeddus Cymru
- Cryfhau lleoliadau addysg a chyrrff cyhoeddus i fod yn wrth-hiliaeth yn weithredol, gan flaenoriaethu dysgu ymhlith staff, trwy gefnogaeth barhaus i fentrau fel y prosiect Amrywiaeth a Dysgu Proffesiynol Gwrth-hiliaeth o dan Gynllun Gweithredu Gwrth-hiliaeth Cymru
- Sicrhau bod addysg hinsawdd fel rhan o'r cwricwlwm yn dilyn dull croestoriadol i helpu dysgwyr i ddeall sut mae newid hinsawdd yn gysylltiedig â gwladychiaeth, hiliaeth, ac anghydraddoldebau systemig
- Sicrhau bod addysg heddwch wrth galon y cwricwlwm
- Buddsoddi (yn ariannol ac fel arall) mewn gweithgareddau ymgysylltu â'r gymuned lle gall pobl ddysgu mwy am gyfiawnder hinsawdd a'u cyfrifoldebau o ran amddiffyn y blaned